

~Жебрацтво як суспільна проблема в Польщі та світі~

~Żebractwo jako problem społeczny w Polsce i na świecie~

Маліновська І. (Malinowska I.), старший викладач Інституту досліджень організованої злочинності та тероризму Вищої школи поліції в м. Щитно (Республіка Польща), підінспектор поліції

Конікієвіцз Г. (Konikiewicz G.), викладач Інституту права та управління Вищої школи поліції в м. Щитно (Республіка Польща), підінспектор поліції

Публікація присвячена надзвичайно актуальній проблемі подолання такого ганебного явища як жебрацтво. Розкрито суспільний аспект проблеми, окремо здійснено аналіз впливу насильства в сім'ї на стан жебрацтва в країні. Запропоновано конкретні шляхи вирішення окремих напрямів проблеми.

Żebractwo to kwestia bardzo złożona, powiązana z szerokim kontekstem ekonomiczno-społecznym, obecna zarówno wśród dorosłych, jak i wśród dzieci i młodzieży. Według definicji Kazimierzy Król jest to działanie mające na celu doprowadzenie do dobrowolnego transferu środków do życia od ofiarodawców do osób tę żebraczą działalność prowadzących [1]. Na ulicach Poznania wielokrotnie spotykamy osoby ten proceder uprawiające. Nie zawsze jednak wynika on z problemów funkcjonowania społecznego jakimi mogą być bieda, ubóstwo, bezrobocie, bezdomność, uzależnienia [1].

W powszechnym odbiorze żebractwo stanowi szczególnie dotkliwy wyraz egzystencjalnej i społecznej degradacji jednostki jednak dziś często to świadomy wybór, sposób na łatwy zarobek a nawet - styl życia. Z tego też powodu należy zdawać sobie sprawę, że ofiarowana jałmużna niekoniecznie

spożytkowana będzie na zaspokojenie podstawowych potrzeb niezbędnych do życia ale też może przyczynić się do chęci trwania w nałogu czy wzbogacenia w sposób niegodziwy. Pamiętać też trzeba, że sposobów wyludzenia datków jest wiele. To nie tylko wyciąganie ręki, proszenie czy epatowanie nieszczęściem ale również żebractwo czynne [1].

Kto, mając środki egzystencji lub będąc zdolny do pracy, zebrze w miejscu publicznym, popełnia wykroczenie stypizowane w przepisie art. 58 §1 kodeksu wykroczeń, za które grozi kara ograniczenia wolności, grzywna do 1.500 złotych albo kara nagany. Jeżeli zebranie odbywa się w sposób natarczywy lub oszukańczy, sprawca podlega karze aresztu albo karze ograniczenia wolności (art. 58 §2 k.w.). Dla bytu wykroczeń z art. 58 §1 i 2 k.w., niezbędne jest, aby zebranie odbywało się w miejscu publicznym, a więc ogólnodostępnym dla nieokreślonej liczby osób. Poprzez zebranie należy rozumieć działania polegające na powtarzalności zachowania się polegającego na wyprasaniu dla siebie np. pieniędzy czy żywności, zwracania się do innych osób z prośbą o wsparcie. Nie chodzi tutaj o pojedyncze zachowanie wynikające np. z nieszczęśliwego zdarzenia losowego jak np. pożar, powódź, ale o kompleks zachowań sprawcy, który zebranie traktuje jako źródło utrzymania [2].

Wykroczenie może popełnić osoba, która posiada środki egzystencji (pensję, rentę, emeryturę, oszczędności) lub jest zdolna do podjęcia pracy zarobkowej, jednakże nie podejmuje jej albo nie stara się o nią.

W obecnej sytuacji społecznoekonomicznej każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie, biorąc pod uwagę m.in. bezrobocie w danym regionie, pozbawienie prawa do zasiłku itd. Z natarczywym zebraniem będziemy mieć do czynienia w sytuacji, gdy sprawca narzuca się innej osobie, uniemożliwia przejście, wielokrotnie ponawia prośbę o ofiarę. Z kolei w stosunku do osób, które mu odmawiają, może być agresywny, może używać słów obraźliwych lub pogróżek. Z zachowaniem oszukańczym po stronie sprawcy, będziemy mieć

do czynienia w sytuacji wprowadzania w błąd osób, od których sprawca chce wyprosić ofiarę. Przykładowo w celu wzbudzenia współczucia, sprawca będzie powoływał się na nieuleczalną chorobę własną lub osób najbliższych, trudną sytuację rodzinną, inwalidztwo [2].

W przypadku żebrania w sposób natarczywy, jak i oszukańczy nie ma znaczenia, czy sprawca ma środki utrzymania czy nie, czy jest zdolny do podjęcia pracy, czy też nie jest zdolny do podjęcia pracy. 1. Nie jest żebraniem publiczne prezentowanie swoich umiejętności połączone ze zbieraniem ofiar od widzów np. publiczne granie na instrumentach, rysowanie portretów itd. 2. Nakłanianie małoletnich lub osób bezradnych albo pozostających w stosunku zależności lub pod opieką sprawcy do żebrania jest czynem karalnym objętym dyspozycją przepisu art. 104 k.w. 3. Za stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do żebrania, sprawca może ponieść odpowiedzialność za przestępstwo określone w przepisie art. 191 k.k., zagrożone karą pozbawienia wolności do lat [2].

Specyfikę żebractwa w Polsce jak wcześniej wspomniano badała dr Kazimiera Król, która od 15 lat zajmuje się zjawiskiem żebractwa. Z danych wynika, że ponad 52% to Polacy. Z innych nacji w zdecydowanej większości są rumuńscy Cyganie, ale też Ukraińcy, Mołdawianie, Bułgarzy i obywatele byłej Jugosławii. Działają głównie w zorganizowanych grupach. Mają różne techniki manipulowania ludźmi i wydobywania pieniędzy od przechodniów. W celu osiągnięcia zysku przyjmują różne postaci. Najpopularniejszą formą jest uliczny grajek, ale także żebrząca matka z dzieckiem czy kobieta w ciąży. Wykorzystywanie dzieci jest nagminne, bardzo często są faszerywane lekami psychotropowymi, żeby nie protestowały. Żebracy często też wykorzystują zwierzęta, zwłaszcza psy, by prosić o datki.

Do Polski przywozi się grupy ludzi z Rumunii czy Bułgarii, odbiera się im paszporty i przyucza do roli żebraków. Zdarza

się, że dzieci, które zebrzą z dorosłymi, są wypożyczane za pieniądze od rodziców. Ale takich przypadków jest coraz mniej. Gdy dzieci uczestniczą w tym procederze, powiadamiane są sądy rodzinne, a te mogą odebrać prawa rodzicielskie.

Żebractwo w Polsce nie jest karalne, chyba że osoba prosząca o pieniądze jest bardzo nachalna albo ma inne źródło utrzymania. Prawo pozwala ścigać jako przestępców osoby, które zmuszają innych do żebrania. Ale takich udowodnionych przypadków jest mało [4].

Jałmużna w Polsce to bardzo mocno zakorzeniona tradycja katolicka. Kazimiera Król w badaniach wykazała, że Polacy coraz rzadziej wrzucają pieniądze. Według pracowników Straży Miejskiej, żebractwo nie zniknie z ulic, jeśli nadal będzie na to społeczne przyzwolenie. Jesteśmy społeczeństwem, które chętnie pomaga i części z nas wydaje się, że wyciągnięcie paru złotych z portfela rozwiązuje problem, a to nie jest rozwiązanie. Takie działanie, zapewne z dobrej woli, utwierdza osoby zebrzące w przekonaniu, że warto zostać na ulicy, że nie warto szukać pracy, nie warto się uczyć. Nie wszyscy chcą jednak dawać pieniądze zebrzącym. Rośnie u nas bowiem agresja wobec nich. Mamy do nich negatywne nastawienie, bo przestaliśmy wierzyć, że są to biedni ludzie [4].

Zebranie to prośenie w miejscu publicznym o dobrowolne wsparcie. Wykroczenie stanowi zebranie w sposób oszukańczy lub natarczywy. Natarczywość zachowania przejawia się w zaczepianiu i nagabywaniu przechodniów, uniemożliwianiu im przejścia w celu otrzymania datku. Pod tym pojęciem mieści się również kierowanie wulgaryzmów pod adresem osób, które nie ofiarowały jałmużny.

Kobiety, dzieci, ludzie starzy lub upośledzeni są zmuszeni przez zorganizowane grupy przestępcze do zebrania w wielkich miastach, również w innych państwach. Nie potrafią poruszać się w miejscu, w którym się znajdują, a poza tym są pod stałym nadzorem kogoś, kto im zabiera wyżebrane pieniądze.

Fotografia 1. Żebrzacy mężczyzna z psem

Źródło: P. Flis, *Miłosierdzie wobec żebrzących — jak pomagać?*, artykuł opublikowany na portalu społecznościowo-informacyjnym Religia Deon.pl, 25 maja 2012 roku, fot. Curious_Zed/flickr.com, <<http://www.deon.pl/religia/duchowosc-i-wiara/zycie-i-wiara/art,24,milosierdzie-wobec-zebrzacych-jak-pomagac,strona,2.html>> z 2 sierpnia 2012

Fotografia 2. Żebrząca kobieta o kulach

Źródło: M. Gniadek, *Zebranie sposobem na życie*, artykuł opublikowany na portalu Polska Lokalna w Interia.pl, 16 września 2010 roku, fot. P. Bławicki/Agencja SE/East News <<http://polskalokalna.pl/wiadomosci/malopolskie/tarnow/news/zebranie-sposobem-na-zycie,1532436,4444>>, z 12 kwietnia 2012

Fotografia 3. Żebrząca kobieta z dzieckiem na ulicy

Źródło: KŚ, *Mogą żebrać, bo są obywatelami Unii Europejskiej*, artykuł opublikowany na stronie Elbląski Dziennik Internetowy info.elblag.pl, 25 czerwca 2010 roku, fot. info.pol.pl, <<http://info.elblag.pl/40,18677,Moga-zebrac-bos-a-obywatelami-Unii-Europejskiej.html>>, z 12 kwietnia 2012

Fotografia 4. Żebrzący mężczyzna o kulach

Źródło: INTERIA.PL/PAP, *Żebrzący zarabiają 100 tys. euro*, artykuł opublikowany na portalu Interia.pl, 1 czerwca 2008 roku, fot. AFP, <<http://fakty.interia.pl/ciekawostki/news/zebracy-zarabiaja-100-tys-euro,1119940,18>>, z 23 czerwca 2012

Fotografia 5. Żebrzące dzieci na przystanku autobusowym

Źródło: K. Trytko, *Spokój za złotówkę*,
artykuł opublikowany na portalu Polska Lokalna w Interia.pl, 24 lipca
2009 roku, fot. J. Bomersbach/wroclaw24.net,
<<http://polskalokalna.pl/wiadomosci/dolnoslaskie/wroclaw//spokoj-za-zlotowke,1342714,3324>>, z 2 sierpnia 2012

Fotografia 6. Żebrzący mężczyzna na ulicy

Źródło: mykponn, *«Nie zostawiaj pieniędzy na ulicy» żebracy w Krakowie*,
artykuł opublikowany na stronie internetowej, 16 czerwca 2010 roku, fot. mykponn
<<http://mykponn.blogspot.com/2010/06/nie-zostawiaj-pieniedzy-na-ulicy.html>>, z 22 maja 2012

Fotografia 7. Żebrząca kobieta z dzieckiem na dworcu

Źródło: KD, *Terroryzują nas żebracy*,
artykuł opublikowany na stronie internetowej Fakt.pl, 5 lutego 2011 roku,
fot. K. Naworska, źródło: nespix.pl, <<http://www.fakt.pl/Terroryzuja-nas-zebracy,artykuly,95157,1.html>>, z 12 marca 2012

Fotografia 8. Żebrzący mężczyzna przed kościołem

Źródło: K. Moritz, *Nie daj się naciągnąć żebrzącym*,
artykuł opublikowany portalu trojmiasto.pl, 6 czerwca 2011 roku, fot. W.
Jakubowski/KFP, <<http://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Nie-daj-sie-naciagnac-zebrza-cym-n48613.html?strona=3>>, z 12 marca 2012

Fotografia 9. Żebrzący mężczyzna z kulą

Źródło: zw, *Serbia: Pomysłowy żebrak. Zarabia dużo, bo jest niewidzialny!*

artykuł opublikowany na portalu dla Polonii SE.pl, 27 września 2011 roku,
fot. P. Grzybowski, źródło: Super Expres, <http://usa.se.pl/mezczyzna/podroze/serbia-pomyslwy-zebrak-zarabia-duzo-bo-jest-niewidzialny_207089.html>, z 23 czerwca 2012

W wyglądzie żebraka, przyjętej roli, ekspresji można doszukać się «figur żebraczych». Ich typologię zdefiniowali Stanisław Marmuszewski i Jerzy Światłowski. Według nich figury są przede wszystkim postaciami, schematami pozwalającymi przechodniom w sposób całościowy, mimo wielkości znaków i odniesień, częstokroć intuicyjnie uchwycić sens i znaczenie autoprezentacji żebraka. Wyłonili oraz scharakteryzowali następujące figury «żebracze»: nikt, ofiara losu, kaleka, kwestarz, współczesny trędowaty, dziad, menel, żebrak okazjonalny, wędrowiec [5]. Według K. Król uzupełnia się wspomnianą typologię o następujące figury: «komunikacyjna, z rekwizytem (dziecko, pies), dziecko w różnych figurach żebraczych (kaleka, grajak uliczny, figura modlitewna), grajak uliczny, kościół w tle» [4].

Na fotografiach od 1 do 9 znajdują się przykłady kilku

osób zebrzących w różnych figurach i z rekvizytami.

Kwestia żebractwa jest niezwykle złożona i powiązana z szerokim kontekstem

ekonomiczno – społecznym. Kazimiera Król, która od kilkunastu lat analizuje zjawisko żebractwa, wyróżnia przyczyny mikrospołeczne i makrospołeczne. Pierwsze z nich dotyczą indywidualnych cech i wyborów, które doprowadzają jednostkę do proszenia o pomoc na ulicy. Jest to cały proces, spłot różnych zdarzeń życiowych, problemów, jak na przykład:

bieda i ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, bezdomność. Czynniki makrospołeczne natomiast, to niezależne mechanizmy społeczno – gospodarcze, które mogą przyczynić się do wykluczenia społecznego danej jednostki czy rodziny [6].

Bibliografia:

1. Żebractwo jako kwestia społeczna, <http://www.poznan.pl/mim/main/zebractwo,p,14111.html> z dnia 9 kwietnia 2015.

2. <http://www.biuletyn-prawny.pl/zebranie-w-miejscach-publicznych-jako-wykroczenie-16.html> z dnia 30 lutego 2013.

3. M. Karcz Żebranie w miejscach publicznych jako wykroczenie art. 58 k.w. Biuletyn Prawny Nr 4 (grudzień 2012), <http://www.biuletyn-prawny.pl/zebranie-w-miejscach-publicznych-jako-wykroczenie-16.html> z dnia 30 lutego 2013.

4. K. Król, Żebractwo we współczesnej Polsce jako kwestia społeczna, Konin 2008, s. 72.

5. S. Marmuszewski, J. Świetłowski, Rola żebracza i jej ekspresja [w:] S. Marmuszewski, A. Bukowski, Żebracy w Polsce, Kraków 1995, s. 90–91; K. Król, Żebractwo we współczesnej Polsce..., s. 72.

6. K. Król, Uwarunkowania społeczno – ekonomiczne żebractwa w Polsce współczesnej, Ibis 2004, nr 27 – 28, s. 16 – 20.